

Sundbyberg 2023-02-08

Mottagare
Parisa Liljestrand,
kulturminister

Skrivelse till kulturminister Parisa Liljestrand

Hej Parisa!

Tack för att vi fick komma till Kulturdepartementet för möte med Anders Rönmark den 27 januari. Det blev ett mycket givande möte. I den här skrivelsen har vi sammanfattat några av de viktigaste frågorna för personer med funktionsnedsättning inom kulturområdet. Frågor som vi också kom in på vid mötet med Anders Rönmark.

Alla människor har rätt att delta i kulturlivet, uppleva, utöva och skapa kultur på sina egna villkor. Det framgår tydligt av såväl den nationella kulturpolitiken som av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen.

Men verkligheten ser inte ut så idag. Många personer med funktionsnedsättning möter fortfarande hinder – både i samhället i stort och i kulturlivet.

Det behövs ökad samverkan

Målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

För att nå målet ska genomförande riktas mot åtgärder inom dessa områden:

- Alla nya produkter, tjänster, program och miljöer ska utformas utifrån **principen om universell utformning**, så att samhället blir tillgängligt för alla redan från början
- **Befintliga brister i tillgängligheten** ska åtgärdas
- Alla ska ha tillgång till **individuella stöd** och lösningar för självständighet
- Staten ska förebygga och motverka **diskriminering**

Nya kulturverksamheter ska utformas utifrån principen om **universell utformning** så att de i så hög utsträckning som möjligt är tillgängliga för alla redan från början. Det här kräver en ökad samverkan mellan beslutsfattare på statlig, regional och kommunal nivå, men även samverkan med fastighetsägare, byggherrar samt konst- och kulturlivets aktörer.

- Vi vill se att staten tar initiativ till **stärkt samordning mellan olika relevanta aktörer** för att skapa ett mer inkluderande kulturliv.

Hur ser tillgängligheten ut idag?

Det är glädjande att Statens kulturråd ställer krav på tillgänglighet för verksamheter som får statligt stöd, men effekterna behöver följas upp. Hur ser läget ut idag?

Finansiering av kultur och fritid varierar mellan kommuner och regioner. Något nationellt regelverk för vilka krav kommuner och regioner ska ställa finns inte. [MFD:s kartläggning](#) av lokala och regionala satsningar för en aktiv fritid från 2020 påvisade att förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att ha en aktiv fritid och delta i kulturaktiviteter ser väldigt olika ut i olika delar av landet, bland annat beroende på bristande tillgänglighet.

Statskontorets analys av statsbidragen till kultur, idrott och friluftsliv (2021:10) visar att det saknas **systematisk uppföljning av hur statsbidragen har använts för att främja tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning**. Statskontoret menar att det gör att det inte är möjligt att få information om hur tillgängligheten för personer

med funktionsnedsättning ser ut, och därmed hur förutsättningarna ser ut för att de ska kunna ha en aktiv fritid.”

- Vi vill se **en systematisk uppföljning** av statsbidrag inom kultur och fritid **utifrån ett tillgänglighetsperspektiv** - och att bidragen kopplas till **en åtgärdsplan** för att ta bort hinder för tillgänglighet.
- Vi vill också se en kartläggning av hinder och möjligheter för **barn och ungdomar med funktionsnedsättning** att på lika villkor delta i både kulturliv och i fysiska aktiviteter. Barn och ungdomar med funktionsnedsättning har sämre hälsa och rör sig mindre än andra barn och ungdomar.

Massmedia och public service

De skrivningar i funktionshinderstrategin som handlar om universell utformning och tillgänglighet omfattar givetvis också massmedia, inklusive public service.

Men det finns också andra skrivningar i både FN:s funktionsrättskonvention och i Agenda 2030 som poängterar staternas skyldighet att vidta åtgärder för att höja medvetenheten om personer med funktionsnedsättning och deras rättigheter i hela samhället.

- Bland annat ska **massmedier uppmuntras** att framställa personer med funktionsnedsättning som rättighetsbärare och fullvärdiga samhällsmedborgare.
- Det ska också säkerställas att personer med funktionsnedsättning får ta del av **både yttrandefrihet och åsiktsfrihet**, ...på lika villkor som andra och genom alla former av kommunikation som de själva väljer.
- Agenda 2030 stadgar att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning osv ska vara inkluderade **i det sociala, ekonomiska och politiska livet**. Här har media en nyckelroll.

Dialog med och om Public Service

Vi har en sedan många år pågående och god dialog med Public Service kring både tillgänglighet och spegling. Inför den nya public service-utredningen har vi medverkat i hearing, möten och inkommit med skrivelser. Vi har även medverkat i möte och kommit med synpunkter gällande de särskilda tillgänglighetskraven på SVT och SR. Här vill vi framför allt lyfta två synpunkter;

- **Vi vill se skärpta krav på tillgänglighet på alla plattformar**

Tillgänglighet är ju en absolut förutsättning för rätten till yttrandefrihet och för demokratin. För att kunna yttra sig i olika frågor, förstå samhället och samtiden och kunna göra informerade val är tillgången till **allt innehåll** en förutsättning. **Kraven på tillgänglighet behöver därför skärpas så att alla plattformar omfattas det vill säga både direktsänd tv och play-tv även på webben.**

I de tillgänglighetskrav som regeringen ställer på SVT och UR finns dels procentsatser som ska uppfyllas och en princip om tillgodoräknanden mellan olika plattformar, som vi anser är begränsande. Vi vet att det digitala utanförskapet fortfarande är stort i Sverige och därför bör innehåll tillgängliggöras på samtliga plattformar. Av samma skäl menar vi också att Public Service ska omfattas av webbtillgänglighetsdirektivet och tillgänglighetsdirektivet.

Här vill vi också påpeka vikten av att SVT i kommande sändningstillstånd inte begränsas att publicera textinnehåll, exempelvis av nyheter.

- **Vi vill att det ställs krav på att uppföljning av speglingsuppdraget**

Public service har ett speglingsuppdrag, som innebär att hela landet och hela befolkningen ska speglas i sändningar, inslag och publiceringar.

Det innebär också att rekrytering av medarbetare ska ske utifrån samma princip. Cirka 20 procent av hela befolkningen lever med en funktionsnedsättning och detta ska alltså

följaktligen avspeglas i både inslag och rekrytering.

Det är svårt att mäta spegling. Dessutom blir det problematiskt om funktionsnedsättning är något som ska visas upp, som ett alibi för medverkan. Det är lättare att mäta innehåll, det vill säga att innehållet i media speglar frågor som är viktiga för personer med funktionsnedsättning. I vissa fall är det lättare att mäta, exempelvis under en viss given händelse, som under pandemin, eller som under förra året, under valrörelsen.

Efter valet genomförde Funktionsrätt Sverige en mindre enkätundersökning av medias valrapportering med avseende på funktionshinderfrågor, där vi fick 200 svar. 25 procent av de som svarade hade inte fått tillräcklig information för att kunna göra ett informerat val. Den absoluta majoriteten av dessa angav att det berodde på att massmedias rapportering under valet inte var relevant för dem. 16 procent menade att informationen inte var tillgänglig.

Det är svårt att dra några långtgående slutsatser, men detta är en indikation på att media brister när det gäller att föra in funktionsrättsperspektivet i breda frågor, men också att ta upp specifika frågor relevanta för personer med funktionsnedsättning. Konsekvensen blir en bristande möjlighet att ta till sig relevant information. Vi ser därför ett behov av en kontinuerlig, oberoende och transparent uppföljning av public service speglingsuppdrag

Flyktingar med funktionsnedsättning

Vi lyfter denna fråga här eftersom kulturdepartementet ansvarar för MR och demokratifrågor, men vi kommer även att tillskriva justitiedepartementet kring detta.

I EU:s funktionshinderstrategi finns särskilda skrivningar om att kvinnor, barn, äldre, flyktingar med funktionsnedsättningar och personer med socioekonomiska svårigheter kan missgynnas på många olika sätt. Därför främjar strategin ett mångfasetterat

perspektiv i enlighet med [FN:s agenda 2030 för hållbar utveckling](#) och målen för hållbar utveckling.

Under året har vi arbetat ganska aktivt kring strukturella förhållanden som påverkar flyktingar med funktionsnedsättning. I samverkan med Migrationsverket, MUCF och MFD har vi medverkat i framtagandet av informationsmaterial till flyktingar och nyanlända och av aktörskartor som visar var i processen det uppstår hinder. I detta sammanhang vill vi främst lyfta följande tre aspekter:

- **Vi vill att statistik och kunskap samlas in när det gäller personer med funktionsnedsättning i asylprocessen, inklusive mottagande och etablering.**

Personer med funktionsnedsättning missgynnas av rådande migrationslagstiftning, då rätten till olika former av stöd som LSS, förebyggande vårdinsatser som habilitering med mera inte beviljas innan man får permanent uppehållstillstånd. Eftersom folkbokföring, förutsätter uppehållstillstånd, saknar man också tillgång till Mobilt BankID under hela processen, som i värsta fall kan ta flera år. Det påverkar allvarligt möjligheterna till en positiv etableringsprocess, inklusive möjligheten att skaffa sig en försörjning.

Personer med funktionsnedsättning som kommer till Sverige som flyktingar kommer att missgynnas än mer om förslag i Tidöavtalet skulle bli verklighet. Det handlar om svårigheter att uppfylla hårdare krav exempelvis vad gäller försörjning när det gäller beviljandet av permanent uppehållstillstånd, medborgarskap och anhörigåterförening.

- **Vi vill se en förändring av tolkningen av Massflyktsdirektivet/alternativt en möjlighet till spårbyte.** Massflyktsdirektivet siktar inte på integrering, utan på återvändande. Det innebär att uppehållstillstånd enligt direktivet inte omfattar samma rätt till välfärd, som andra uppehållstillstånd. Man har rätt att arbeta, men inte till det stöd i form av ordinarie vård, socialförsäkring, LSS, SFI och hjälpmedel, som kan krävas för personer med funktionsnedsättning att komma i arbete.

Kriget drar ut på tiden, och trots den förlängning av uppehållstillståndet som nu sker är reglerna oförändrade, vilket innebär att många även i fortsättningen tvingas ta emot ekonomiskt stöd från välgörenhetsorganisationer eller hjälpsamma medmänniskor. Situationen i Ukraina med raserad infrastruktur, kommer inte att möjliggöra ett återvändande för personer med funktionsnedsättning. Därför borde ett spårbyte av asylstatus möjliggöras för flyktingar med funktionsnedsättning från Ukraina.

- **Ett funktionsrättsperspektiv måste finnas i asylprocessen.** Vi har uppmärksammat flera brister i och skulle vilja se en översyn av processen utifrån rådande skrivningar i den funktionshinderspolitiska strategin, i EU:s funktionsrättsstrategi och i FN:s funktionsrättskonvention.

Med vänliga hälsningar

Nicklas Mårtensson

Nicklas Mårtensson,
generalsekreterare,
Funktionsrätt Sverige